

HUZEYME b. SÂBİT

(حزيمه بن ثابت)

Ebû Umâre Huzeyme b. Sâbit
b. el-Fâkih el-Ensârî el-Hatmî
(ö. 37/657)Züşşehâdeteyn
diye tanınan sahâbî.

Evs kabilesinin Hatmoğulları koluna mensuptur. Annesi, Resûlullah'a biat eden kadın sahâbilerden Kebşe (Kübeşe) bint Evs'tir. İlk müslümanlardan olan Huzeyme'nin Umeyr b. Adî ile birlikte kabilesinin putlarını kırdığı bilinmektedir. Uhud Gazvesi ile sonraki savaşların hepsine katılmış, Mekke'nin fethinde kabilesinin sancağını taşımıştır. Bazı rivayetlerde Bedir Gazvesi'ne katıldığı da zikredilmiştir. Hz. Ebû Bekir tarafından Kur'an'ın cem'i ile görevlendirilen Zeyd b. Sâbit, Tevbe sûresinin son iki âyetiyle Ahzâb sûresinin 23. âyetini yazılı olarak sadece Huzeyme'nin getirdiğini ve ikinci bir şahide gerek görmeden bu âyetleri mushafa aldığını belirtmiştir. Zeyd b. Sâbit'in böyle hareket etmesinin dayanağı, Hz. Peygamber'in borcunu ödeyip ödemediği hususunda bir alacaklısıyla aralarında çıkan anlaşmazlıkta bu borcun ödendiğini görmediği halde Huzeyme'nin, "Biz seni vahiy gibi daha önemli bir konuda tasdik ediyoruz" diyerek şahitlik etmesidir. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem ona "şehâdeti iki şahit yerine geçen kimse" anlamında "züşşehâdeteyn" lakabını vermiştir. O günden sonra bu lakapla tanınan Huzeyme hakkında Hz. Peygamber ayrıca, "Herhangi bir kimsenin lehine veya aleyhine Huzeyme'nin şahitlik etmesi yeterlidir" demiş, Evs kabilesi onun bu özelliğini Hazrec kabilesine karşı iftihar vesilesi yapmıştır.

Cemel ve Sıffin savaşlarında Hz. Ali safalarında yer alan Huzeyme başlangıçta fiilen savaşa katılmadı. Ancak Sıffin'de Amr b. Yâsir'in şehid edilmesi üzerine onun âsi bir topluluk tarafından öldürüleceğine dair hadisi hatırlayarak savaşıma başladı ve kendisi de bu savaşta şehid edildi. Huzeyme'nin Hz. Ömer veya Hz. Osman döneminde öldüğüne dair rivayetler de vardır.

Rivayet ettiği otuz sekiz hadis Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'i, Dârimî, Tirmizî, Ebû Dâvûd ve İbn Mâce'nin sünenleri, Buhârî'nin *el-Edebü'l-müfred*'i ve Müslim'in *el-Câmi'u's-şâhîh*'inde yer alan Huzeyme'den oğlu Umâre, Abdullah b. Yezîd el-Hatmî, Amr b. Meymûn, Câbir b. Abdullah, Atâ b. Yesâr rivayette bulun-

du. Huzeyme'nin bazı olaylar üzerine söylediği beyitler kaynaklarda yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, V, 213-216; İbn Hişâm, *es-Sîre*?, IV, 638; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 378-381; VI, 51; İbn Habîb, *el-Muḥabber*, s. 291, 420; Belâzürî, *Ensâb*, I, 170; Taberî, *Târiḥ* (Ebû'l-Fazl), III, 173; IV, 447; İbn Hazm, *Esmâ'ü's-şâhâbeti'r-ruvât* (nşr. Seyyid Kisrevî Hasan), Beyrut 1412/1992, s. 94; İbn Abdülber, *el-İsti'âb*, I, 417-418; İbn Asâkir, *Târiḥu Dumaşc* (Amrevî), XVI, 357-372; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 133; İbnü'l-Adîm, *Buğyetü't-taleb* (Zekkâr), VII, 3243-3256; Mizî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, VIII, 243-245; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*?, II, 485-487; a.mlf., *Târiḥu'l-İslâm: sene 11-40*, s. 564-565; Safedî, *el-Vâfi*, XIII, 310-312; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 425-426; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, III, 140-141; Ziriklî, *el-A'lâm*, II, 351; Abdülgaffâr Süleyman el-Bündârî v.dğ., *Mevsû'atü ricâlil-kütübî't-tis'a*, Beyrut 1413/1993, I, 445; Winsinck, *el-Mu'cem*, VIII, 73.

ASRI ÇUBUKÇU

HÜZİSTAN

(خوزستان)

İran'ın güneybatısında bir eyalet.

Çöl görünümülü yaylalarında dolaşan bedvî Arap kabilelerinden dolayı İranlılar'ın 1925'e kadar "Arabistan" dedikleri Hüzistan'ın batısında Irak, güneyinde Basra körfezi, kuzeyinde Zagros sıradağları yer alır; İlm (Kırmanşâhân), Lûristan (Hürremâbâd), Çehârmahal, Bahtiyârî, İsfahan ve Fars bölgeleriyle çevrilidir. Kuru ve yakıcı kuzeybatı rüzgârı ile sıcak ve rutubetli güneydoğu rüzgârı ve geniş bataklık bölgede hayatı olumsuz yönde etkiler. Burada Kerha, Âbidiz, Kârûn (Ahvaz Düceyli), Cerrâhî ve Hindicân (Hindiyân) adlı nehirler vardır. Bunlardan İran-İrak sınırındaki Huveyze bataklıkları vasıtasıyla Dicle'ye ulaşan Hüzistan çiftçilerinin çokça yararlandıkları Kerha ile Ahvaz yakınlarında birbirine karışan Âbidiz ve Kârûn Zagros dağlarından doğar. Kârûn'un kollarından suyu tuzlu Cerrâhî ile Şiraz'ın kuzeyinden gelerek körfeze dökülen Hindicân önemsiz sayılır. Sulama için ayrıca su kanalları ve bentler yapılmıştır. İdarî bölünmede İran'ın yirmi dört eyaletinden (ustan) biri olan Hüzistan'a Bihbân, Abadan, Endîmeşk, Ahvaz, İzeh (Eze, İze, İzec), Deştâzâdgân, Bendermâhşehr, Hürremşehr, Dizfûl, Râmhürmüz, Şâdgân, Şüster (Tüster) ve Mescidisüleyman illeri (şehristan) bağlıdır.

Bölgeyi Uxii toprakları diye adlandıran Strabon gibi Grek coğrafyacıları ile birçok İslâm coğrafyacısı Hüzistan'ın tarih bo-

yunca değişen bölge sınırlarını farklı şekillerde kaydeder. Hamdullah el-Müstevfi'ye göre Hüzistan'ın merkezi Şüster idi ve burada bir kısmı günümüzde mevcut olmayan veya değişik adlarla anılan Sûs, Errecân (Ergân), Sûkulehvâz (Ahvaz), Meh-rûbân, Huveyze (Hûzkân), Cündişâpûr, Askerimükrem, Devrek, Tîb, Kurkûb, Cübbâ, Hısnimehdî, Muhammere (Hurremşehr) gibi şehirler vardı (*Nüzhetü'l-kulub*, s. 109). Müslümanların bölgeyi fethetmesi sırasında yerli halkın Hûzî dilini konuştuğu ve Hüzistan adının bu sebeple verildiği belirtilir. Bu dilden kalma bazı kelimelerin halen Dizfûl lehçesinde yaşadığı ileri sürülmektedir (*Elr.*, VII, 351). Yapılan arkeolojik kazılardan Prehistorik çağlardan itibaren iskân gördüğü anlaşılan Hüzistan tarihî dönemlerde müslümanların gelişine kadar sırasıyla Elâmlılar, Sumerler, Akkadlar, Gutiler, Bâbilliler, Asurlular, Medler, Persler (Ahameniler), Grek - Makedonlar, Parth - Arsakiler (Eşkâniyân) ve Sâsânîler'in idaresinde kaldı. Bölge Sâsânîler'in Nirmûz eyaletinin sınırları içinde yer alıyordu. Romalılar'ın zulmünden kaçan hristiyanlar buraya sığınmış ve Beyt-i Huzâyê adını verdikleri bir cemaat oluşturmuşlardı. I. Şâpûr, hiçbir zaman Hüzistan'a kadar gelemeyen Romalılar'la yaptığı bir savaşta aldığı esirlerle birlikte bir kısım halkı bu bölgeye yerleştirmiş ve Cündişâpûr şehriyle Şüster bendi bu sırada imar ve inşa edilmiştir.

Hüzistan bölgesi, 17 (638) yılından itibaren Kârûn nehri boyunca ilerleyerek önce Ahvaz'da, daha sonra Şüster'de Hürmüzân'ı yenen Basra Valisi Ebû Mûsâ el-Eş'arî idaresindeki İslâm ordusu tarafından fethedildi (19/640). Bölgedeki Hâricîler'in yoğunluğu sebebiyle Emevîler Ahvaz'ı onlara karşı bir üs olarak kullandılar. Haccâc b. Yûsuf'un gönderdiği Mükrem b. Muâviye adındaki kumandanın Ahvaz yakınlarında kurduğu ordugâh daha sonra "Askerimükrem" adıyla anılan bir şehir haline geldi. Yine Abdurrahman b. Muhammed b. Eş'as 82 (701) yılında Hüzistan'da Haccâc'ın ordusuna yenildi. Cenâhiyye hareketinin lideri Ca'fer-i Tayyâr'ın ahfadından Abdullah b. Muâviye'nin (ö. 129/746-47) kısa bir süre idaresi altına aldığı yerlerden biri de Hüzistan'dı. Emevîler'den sonra Abbâsîler'in eline geçen bölge 196'da (812) Tâhir b. Hüseyin tarafından zapt edildi. IX. yüzyılın sonlarında Ahvaz merkez olmak üzere Zenc isyanı çıktı. İsyanın bastırılmasının ardından Ya'kûb b. Leys es-Saffâr, Hüzistan'ın kuzey kısımlarını işgal edip Cündişâpûr'u